

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ
КРЕДИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКУTHEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES
OF THE ESSENCE OF A BANK'S CREDIT POTENTIAL

У статті розглядаються теоретичні засади сутності кредитного потенціалу банку, що є ключовим елементом у забезпеченні ефективності банківської діяльності. Визначено, що кредитний потенціал охоплює не лише наявні фінансові ресурси, а й можливість їх залучення та використання, які є критично важливими для підтримки ліквідності банку та задоволення потреб клієнтів. Досліджено внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на формування кредитного потенціалу, включаючи фінансову стабільність, кваліфікацію управлінського персоналу, кредитну політику, а також економічні умови, такі як рівень інфляції, процентні ставки та регуляторне середовище. Аналіз показує, що інтеграція цих факторів дозволяє банкам адаптувати свої стратегії та забезпечити ефективне управління ресурсами. Особливу увагу приділено сучасним викликам, які стоять перед банківською системою, зокрема зростаючій конкуренції та ризикам, пов'язаним з економічними коливаннями.

Ключові слова: кредит, банк, ефективність, фінанси, потенціал, депозит, управління, позика.

This article delves into the theoretical foundations of the essence of a bank's credit potential, a critical component in ensuring the effectiveness of banking operations. It is established that credit potential encompasses not only the available financial resources but also the capabilities for their attraction and utilization, which are vital for maintaining liquidity and meeting customer needs. The study investigates various internal and external factors influencing the formation of credit potential, including financial stability, the qualification of management personnel, lending policies, and economic conditions such as inflation rates, interest rates, and regulatory environments. The analysis demonstrates that a comprehensive understanding of these factors allows banks to adapt their strategies and ensure effective resource management. Furthermore, the paper emphasizes the significance of recognizing the dynamic nature of the financial landscape and the pressing challenges facing the banking sector today, such as increasing competition and risks associated with economic fluctuations. It highlights the need for banks to develop innovative approaches to enhance their credit potential and remain resilient in a rapidly changing environment. The research findings contribute valuable insights for scholars and practitioners in the financial sector, offering a comprehensive framework for understanding the multifaceted nature of credit potential and its implications for banking efficiency. By exploring the interplay between various determinants of credit potential, the article serves as a resource for banks seeking to refine their operational strategies and enhance their overall performance. Moreover, the study highlights the role of regulatory policies and economic indicators in shaping the credit environment, suggesting that banks must remain vigilant and responsive to these external factors to safeguard their financial health. The need for continuous education and training for banking professionals is also emphasized, as a well-informed workforce is essential for navigating the complexities of modern banking. In conclusion, the article posits that a thorough examination of credit potential is essential for fostering the stability of financial institutions and the broader economic system. The insights gained from this study can guide future research directions and inform the development of effective policies aimed at strengthening the credit capabilities of banks, ultimately supporting economic growth and resilience in an increasingly complex financial landscape. By addressing the evolving challenges and opportunities within the banking sector, the article seeks to contribute to a deeper understanding of how banks can leverage their credit potential to thrive in a competitive environment while ensuring sustainable development.

Key words: credit, bank, efficiency, finance, potential, deposit, management, loan.

УДК 665.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-18>

Мищенко В.А.

д.е.н., професор кафедри обліку і фінансів,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Яковлев В.І.

аспірант кафедри обліку і фінансів, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Mishchenko Volodymyr

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

Yakovlev Vladyslav

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

Постановка проблеми. Кредитний потенціал визначає здатність банку залучати та використовувати фінансові ресурси для надання кредитів, що, у свою чергу, має прямий вплив на стабільність фінансової системи та економічний розвиток в цілому. В умовах сучасної економіки, що характеризується високою динамікою та змінами, виникає потреба в розробці нових теоретичних моделей, які дозволяють чіткіше окреслити складові кредитного потенціалу, його взаємозв'язки з іншими фінансовими інститутами та фактори, що впливають на його формування. Складність та багатогранність цього поняття вимагає глибокого аналізу існуючих підходів і концепцій, щоб зрозуміти, як різні внутрішні та зовнішні чинники впливають на кредитний потенціал банку. Необхідність

такого аналізу обумовлена актуальними викликами, які постають перед банківською системою, зокрема підвищенням конкуренції, зміною умов кредитування та ризиками, пов'язаними з економічними коливаннями. Таким чином, дослідження теоретичних засад кредитного потенціалу є важливим кроком у напрямку розвитку ефективних механізмів управління цими ресурсами для забезпечення стабільності та процвітання банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності кредитного потенціалу банку присвячено багато наукових праць серед вчених-економістів, зокрема: Дмитренко М.Г., Толстошеєва А.В., Островська Н.Л., Базілінська О., Леонов С., Кривич Я., та інші, але на сьогоднішній

день, немає чіткого визначення, щодо трактування сутності кредитного потенціалу, тому дане поняття потребує більш глибокого дослідження.

Постановка завдання. У рамках наукової статті, присвяченої теоретичним засадам сутності кредитного потенціалу банку, постає ряд ключових завдань, які необхідно вирішити для досягнення глибокого розуміння цієї концепції. По-перше, слід провести аналіз існуючих визначень та підходів до трактування кредитного потенціалу, виявивши його складові елементи та основні характеристики. По-друге, важливо розглянути внутрішні і зовнішні фактори, які впливають на формування кредитного потенціалу банку, і оцінити їхню взаємозалежність.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Останнім часом в Україні значна частина банків припинила роботу, суттєво зменшилася кількість депозитних пропозицій, а кредитні ставки зросли. Ці фактори помітно впливають на прибутковість банків, змушуючи їх підвищувати ефективність через оптимізацію використання банківських інструментів і послуг.

Кредитна діяльність банку є ключовою ознакою, що відрізняє його від небанківських організацій. У світовій практиці саме кредитування приносить значну частину банківського прибутку. Водночас це одна з найризикованіших операцій для комерційних банків, що зумовлено як природою самого кредиту, так і тим, що кредитування займає вагоме місце в балансах більшості таких установ.

Поняття «кредит» є неоднозначним як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Термін «кредит» походить від латинського слова «creditum», що означає «позика» або «борг». Деякі лінгвісти також пов'язують його з терміном «credos», що перекладається як «вірю», «довіряю». У економічній науці категорія кредиту зазвичай описується як відносина, що виникають при наданні позики однією стороною іншій, засновані на довірі й передбачають повернення позичених коштів у визначений термін зі сплатою за користування [1].

Ефективність розширення кредитного потенціалу банку залежить від рівня вдосконалення процесів нормативно-правового регулювання, що включає поєднання наглядових, контрольних та регулюючих функцій держави. Тому кредитний потенціал не варто розглядати лише як набір кредитних ресурсів, а слід брати до уваги його вплив на розвиток економічної системи в інвестиційному напрямку [2].

Кредитний потенціал банку є важливою складовою його функціонування та розвитку, оскільки він визначає здатність банківської установи надавати кредити, підтримуючи економічне зростання і фінансову стабільність. Цей потенціал включає

в себе не тільки наявність кредитних ресурсів, але й можливості використання цих ресурсів для забезпечення кредитних потреб клієнтів. Формування кредитного потенціалу банку залежить від багатьох факторів, зокрема від внутрішньої структури установи, зовнішніх економічних умов, регуляторного середовища та ринкових тенденцій.

Основним джерелом кредитного потенціалу є депозитні ресурси, які банк залучає від своїх клієнтів. Ці ресурси стають основою для видачі кредитів, а також визначають можливості банку щодо диверсифікації своїх кредитних операцій. Чим більший обсяг депозитів, тим ширший спектр кредитних продуктів може запропонувати банк. Однак залучення депозитів не є єдиним інструментом формування кредитного потенціалу. Важливу роль відіграють також міжбанківські позики, міжнародні кредити та інші джерела фінансування, які дають змогу розширювати кредитну діяльність.

Окрім ресурсної бази, кредитний потенціал залежить від якості управління кредитним портфелем. Ефективне управління цим портфелем дозволяє мінімізувати ризики неповернення кредитів і забезпечити стабільність прибутку банку. Банки мають розробляти та впроваджувати кредитні стратегії, що враховують різні аспекти економічного середовища, особливості клієнтської бази та галузеві ризики. Здатність банку точно оцінювати кредитоспроможність позичальників та оперативно реагувати на зміни в ринкових умовах є ключовими факторами ефективного використання кредитного потенціалу.

Регуляторна політика держави також відіграє важливу роль у формуванні кредитного потенціалу. Вдосконалення нормативно-правового середовища, яке охоплює питання капіталізації банків, вимоги до резервів та кредитування, впливає на можливості банків в аспекті надання позик. Чим стабільніша та прозоріша регуляторна база, тим більше можливостей відкривається для розвитку кредитних операцій. Водночас надмірне регулювання може обмежувати банки у їхній діяльності, знижуючи їхню здатність до нарощування кредитного потенціалу.

Кредитний потенціал банку не можна розглядати у відриві від загальноекономічної ситуації. Макроекономічні чинники, такі як рівень інфляції, валютний курс, стан фінансових ринків, безпосередньо впливають на здатність банків залучати та ефективно використовувати ресурси для кредитування. У періоди економічної нестабільності банки часто змушені переглядати свої кредитні політики, зменшувати обсяги кредитування та посилювати вимоги до позичальників, що призводить до зниження кредитного потенціалу.

Інвестиційна складова також відіграє важливу роль у формуванні кредитного потенціалу банку. Можливості банків щодо інвестування у різні

галузі економіки безпосередньо пов'язані з їхнім кредитним потенціалом. Інвестиційна активність сприяє не лише збільшенню прибутковості банку, але й розширенню його впливу на економічні процеси. Це означає, що кредитний потенціал банку варто розглядати не лише у контексті поточних ресурсів, а й з урахуванням перспектив економічного розвитку.

Поняття «кредитний потенціал банку» часто стає об'єктом наукових досліджень і дискусій, і на перший погляд здається загальновідомим та зрозумілим. Однак, попри часте використання цього терміна, його сутність і зміст досі не мають однозначного трактування або ж нерідко ототожнюються з іншими поняттями, такими як кредитні послуги, кредитні операції, кредитний процес, кредитні взаємини, кредитування тощо.

Як видно з вищенаведених трактувань, серед вчених немає єдиної думки, щодо сутності кредитного потенціалу банку, тому на нашу думку необхідно розуміти мобілізацію банківських ресурсів з метою формування та забезпечення господарської діяльності банківської установи для впровадження управлінських та стратегічних рішень, щодо успішного функціонування.

До кредитного потенціалу банку слід також включити перспективні можливості, зокрема як майбутні кредитні ресурси, так і нематеріальні активи. Наявність або відсутність цих ресурсів збільшує або зменшує здатність банку здійснювати кредитні операції. Визначення самого терміну «потенціал» передбачає врахування не лише реальних, а й перспективних ресурсів (рис. 1) [8].

Таблиця 1

Трактування сутності категорії «кредитний потенціал банку»

№	Автор	Трактування
1	Дмитренко М.Г. [3]	Кредитний потенціал повинен визначати «економічно обґрунтовані межі використання залучених банком фінансових ресурсів для надання кредитів і проведення інших операцій. Водночас, кредитний потенціал відображає обсяг мобілізованих банком коштів, з урахуванням відрахування загального резерву ліквідності».
2	Толстошеєва А.В. [4]	Кредитний потенціал банку визначається як сукупність заходів, спрямованих на забезпечення потрібних обсягів кредитних ресурсів шляхом залучення коштів від юридичних і фізичних осіб та подальшого розміщення цих ресурсів на кредитному ринку з урахуванням загальноприйнятих принципів і правових норм.
3	Островська Н.Л. [5]	Він вважає, що кредитний потенціал банку є сукупністю заходів, які, окрім організації самого кредитного процесу, спрямовані на підвищення ефективності кредитних вкладень, задоволення попиту на кредитні послуги, зменшення кредитного ризику та створення стійких конкурентних переваг у сфері кредитування.
4	Базилінська О. [2]	Кредитний потенціал банківської установи описується як сукупність характеристик, що визначають здатність банку забезпечувати довгострокове та короткострокове розміщення капіталу у виробничій та сервісній сферах на умовах строковості, платності та повернення з метою задоволення потреб держави.
5	Федосік І. [6]	Систему підходів, методів та інструментів, що використовуються для розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних з процесами формування, організації залучення та обґрунтування різних напрямків розміщення і використання фінансових ресурсів банку.
6	Леонов С., Кривич Я. [7]	Кредитний потенціал розглядають як «цілісну, структуровану та взаємопов'язану сукупність дій, що включає принципи, методи та організаційні механізми для впровадження управлінських рішень».
7	Харевич А. С. [8]	Кредитний потенціал перш за все визначає кількісні межі кредитної політики банківської установи, тим самим обмежуючи можливості банку здійснювати кредитні операції. У сучасних умовах важливим для економіки є визначення об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на кредитний потенціал банку в процесі ринкової трансформації економіки.

Джерело: розроблено автором на основі [3–8]

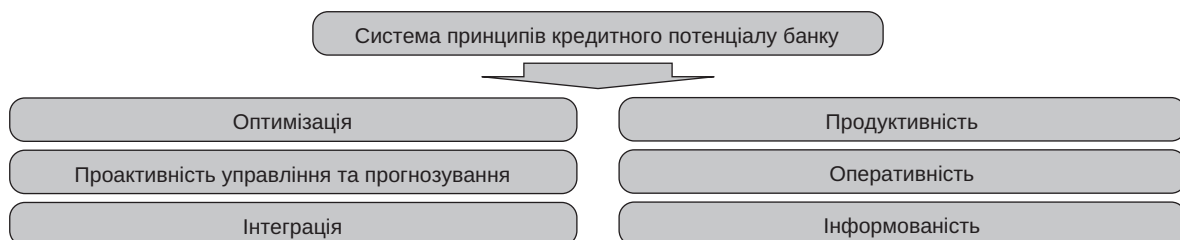

Рисунок 1 – Система принципів кредитного потенціалу банку

Джерело: розроблено автором

Для підвищення ефективності кредитного потенціалу банку необхідно визначити систему принципів, які повинні лежати в основі його формування та використання. На нашу думку, до таких принципів слід включити:

1. Оптимізація – цей принцип передбачає проведення збалансованої та ефективною депозитно-кредитної політики, що враховує сучасні умови ринку. Оптимізація дозволяє банку досягати максимального результату за мінімальних витрат, що сприяє сталому розвитку кредитного потенціалу.

2. Проактивність управління та прогнозування – полягає у своєчасному виявленні та реагуванні на можливі ризики та виклики. Це включає прогнозування змін у ринкових умовах і активне управління, яке передбачає не лише реакцію на поточні події, а й підготовку до майбутніх викликів, що можуть вплинути на кредитний потенціал банку.

3. Інтеграція – передбачає взаємодію та узгодження всіх елементів управління кредитним потенціалом в єдину цілісну систему. Інтеграція дозволяє зменшити дублювання зусиль і підвищити ефективність, оскільки всі підрозділи банку працюють у синергії для досягнення спільних цілей.

4. Продуктивність – характеризує здатність банку здійснювати кредитні операції з максимальною вигодою. Це означає, що банк має оптимізувати свої ресурси, щоб досягти високих результатів у формуванні та використанні кредитного потенціалу, забезпечуючи вигоду для акціонерів та клієнтів.

5. Оперативність – передбачає швидкість реагування банку на зміни в ринкових умовах та внутрішні процеси. Це важливо для мінімізації ризиків та втрат, оскільки своєчасне прийняття рішень може суттєво вплинути на успішність кредитних операцій.

6. Інформованість – означає наявність у банку достовірної та актуальної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це включає систематичний моніторинг ринку, аналіз тенденцій та вивчення потреб клієнтів, що забезпечує конкурентоспроможність та адаптивність банку до змін у навколишньому середовищі.

Управління кредитним потенціалом банку дає можливість: створити ефективну систему управління банківськими ресурсами шляхом визначення сутності та змісту стратегії їх використання; забезпечити результативне залучення та використання ресурсів завдяки збалансованому проведенню активно-пасивних операцій та рекомендаціям щодо відповідного планування; оптимізувати діяльність банківської установи на ринку фінансових послуг, спираючись на підходи до формування рівня кредитних і депозитних ставок та використання нових критеріїв для оцінки доцільності проведення активно-пасивних операцій.

В таблиці 2 представлено фактори впливу на кредитний потенціал банку.

Таблиця 2 ілюструє, як кожен із зазначених факторів взаємодіє між собою і разом впливає на загальний кредитний потенціал банку,

Таблиця 2

Фактори впливу на кредитний потенціал банку

№	Фактор	Пояснення
1	Фінансова стабільність	Стан фінансових ресурсів банку, включаючи капіталізацію, ліквідність і прибутковість, впливає на його здатність надавати кредити. Високий рівень капіталу та ліквідності забезпечує банк необхідними ресурсами для кредитування.
2	Кваліфікація та досвід управлінського персоналу	Компетентність і досвід команди управлінців впливають на якість прийняття рішень щодо кредитування. Висококваліфіковані спеціалісти можуть краще оцінювати ризики і можливості, що позитивно позначається на кредитному потенціалі.
3	Кредитна політика	Чітка та продумана кредитна політика, що включає критерії оцінки кредитоспроможності позичальників та умов кредитування, визначає обсяги і якість кредитних операцій. Суворі критерії можуть зменшити ризики, але й обмежити можливості кредитування.
4	Технологічні можливості	Система обробки даних, автоматизація процесів та інші технологічні рішення можуть значно підвищити ефективність управління кредитним потенціалом. Використання сучасних технологій дозволяє швидше обробляти заявки, аналізувати ризики і управляти кредитним портфелем.
5	Організаційна структура	Внутрішня організаційна структура банку, включаючи розподіл обов'язків і повноважень, також впливає на ефективність управління кредитним потенціалом. Чітка структура забезпечує оперативність у прийнятті рішень і зменшує бюрократію
6	Культура ризик-менеджменту	Внутрішня культура ризик-менеджменту визначає, як банк оцінює, управляє та моніторить ризики. Сильна культура ризик-менеджменту допомагає виявляти потенційні загрози і вжити відповідних заходів для їх мінімізації.
7	Зовнішнє середовище	Хоча це зовнішній фактор, внутрішні стратегії і тактики банку можуть змінюватись в залежності від стану економіки, ринкових умов та конкуренції. Гнучкість у реагуванні на зміни зовнішнього середовища також може суттєво впливати на кредитний потенціал.

Джерело: розроблено автором

підкреслюючи важливість комплексного підходу до управління кредитним потенціалом.

Для формування ресурсної бази банківським установам необхідні нові підходи та науково обґрунтовані методи організації процесу раціонального використання ресурсів. Це дозволить врахувати як внутрішні чинники, так і зовнішні економічні ризики та фактори. Для ефективного управління кредитною діяльністю банку та її адекватної оцінки потрібно дослідити не лише наявні ресурси, але й усі потенційні можливості.

Висновки. Висновки, отримані в результаті проведеного дослідження теоретичних засад сутності кредитного потенціалу банку, підтверджують важливість глибокого аналізу даної концепції для успішного управління банківською діяльністю. По-перше, було встановлено, що кредитний потенціал є багатограним поняттям, яке включає не лише обсяги наявних фінансових ресурсів, а й можливості їх ефективного залучення та використання, а саме мобілізацію банківських ресурсів з метою формування та забезпечення господарської діяльності банківської установи для впровадження управлінських та стратегічних рішень, щодо успішного функціонування.

По-друге, дослідження показало, що внутрішні та зовнішні фактори, такі як фінансова стабільність, кваліфікація управлінського персоналу, кредитна політика та економічні умови, мають значний вплив на формування кредитного потенціалу. Розуміння цих чинників дозволяє банкам адаптувати свої стратегії для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності в умовах мінливої економіки. У підсумку, дослідження підтвердило, що кредитний потенціал банку є критично важливим для його успішної діяльності та розвитку фінансової системи в цілому. Отримані результати можуть бути корисними не лише для науковців, але й для практиків у сфері банківського управління, які прагнуть оптимізувати свої кредитні операції та адаптуватися до нових економічних умов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
2. Базилінська, Олена. 2023. «Стратегічне управління кредитним потенціалом банківської установи». Проблеми і перспективи економіки та управління, вип. 3 (35) (Грудень). Ukraine: 173–182. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-173-182](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-173-182).

3. Дмитренко М.Г., Потлатюк В.С. Кредитування і контроль: навч.-метод. посіб. (у схемах і коментарях). Київ : Кондор, 2009. 296 с.

4. Толстошеєва А.В. Забезпечення безпеки кредитної діяльності банків: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2015. 22 с.

5. Островська Н.Л. Моніторинг в системі управління кредитною діяльністю банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2014. 23 с.

6. Федосік І., Васюренко О. Ресурсний потенціал комерційного банку / О.Васюренко. *Банківська справа*. 2002. No 1. С. 58–64.

7. Леонов С.В., Кривич Я.М. Комплексний підхід до управління інноваційним потенціалом банку. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2009. Вип. 22. Ч. II. С. 45–49.

8. Харевич А.С. Кредитний потенціал банківської системи: теоретикометодологічні аспекти. *Ефективна економіка*. № 9. 2012.

REFERENCES:

1. Arbuzov S.H., Kolobov Yu.V., Mishchenko V.I., Naumenkova S.V. (2011). *Bankivska entsyklopediia [Banking Encyclopedia]*. Tsentr naukovykh doslidzhen Natsionalnoho banku Ukrainy: Znannia, 504 p.
2. Bazilinska O. (2023). *Stratehichne upravlinnia kredytnym potentsialom bankivskoi ustanovy [Strategic Management of the Credit Potential of Banking Institutions]*. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 3(35), pp. 173–182. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-173-182](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-173-182).
3. Dmytrenko M.H., Potliatiuk V.S. (2009). *Kredytuvannia i kontrol: Navchalno-metodychnyi posibnyk (u skhemakh i komentariakh) [Lending and Control: A Textbook (in Schemes and Comments)]*. Kondor, 296 p.
4. Tolstosheeva A. V. (2015). *Zabezpechennia bezpeky kredytnoi diialnosti bankiv [Ensuring the Safety of Banks' Credit Activities]* (Candidate's thesis, Kyiv).
5. Ostrovska N. L. (2014). *Monitorynh v systemi upravlinnia kredytnoiu diialnistiu banku [Monitoring in the System of Bank Credit Management]* dys....econom. geogr. nauk : 08.00.08. Kyiv, 23p.
6. Vasiurenko O., Fedosik I. (2002). *Resursnyi potentsial komertsiiinoho banku [The Resource Potential of a Commercial Bank]*. *Bankivska справа*, no. 1, pp. 58–64.
7. Leonov S.V., Kryvych Ya.M. (2009). *Kompleksnyi pidkhid do upravlinnia innovatsiinoho potentsialu banku [A Comprehensive Approach to Managing the Innovation Potential of a Bank]*. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 22, pp. 45–49.
8. Kharevych A.S. (2012). *Kredytnyi potentsial bankivskoi systemy: Teoretykometodolohichni aspekty [Credit Potential of the Banking System: Theoretical and Methodological Aspects]*. *Efektivna ekonomika*, no. 9.